

1 września 2022 roku weszły w życie przepisy Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Celem niniejszego opracowania jest zwiększanie świadomości prawnej na temat nowych regulacji. Tekst stanowi kontynuację rozważań, które zostały zawarte w jego części pierwszej, opublikowanej w numerze 1/2023 Serwisu Informacyjnego Uzależnienia.

NOWA USTAWA O NIELETNICH. CZĘŚĆ II

Katarzyna Syroka-Marczewska
Prawniczka

Uwagi ogólne

Po prawie 40 latach obowiązywania ustawa z 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich została zastąpiona nowym aktem – Ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹ (dalej: Ustawa). Ustawa zaczęła obowiązywać od 1 września 2022 roku. Nowe przepisy mają poprawić skuteczność resocjalizacji nieletnich poprzez intensywniejsze wspieranie ich w walce o powrót do funkcjonowania w społeczeństwie zgodnie z przepisami prawa².

Warto w tym kontekście wyjaśnić, że przepisy Ustawy stosuje się w następującym zakresie:

1. postępowania w sprawach o demoralizację – wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie;
2. postępowania w sprawach o czyny karalne – wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat;
3. wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego – co do zasady

wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat.

Postępowanie w sprawach nieletnich

Postępowanie w sprawach nieletnich podzielić można na trzy etapy: postępowanie rozpoznawcze, postępowanie sądowe i postępowanie wykonawcze.

Zgodnie z art. 3 Ustawy w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny. W postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę właściwości i warunki osobiste nieletniego, w szczególności: wiek, stan zdrowia, poziom rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, sytuację rodzinną nieletniego, warunki wychowawcze

i charakter środowiska oraz przyczyny i stopień demoralizacji, w tym rodzaj czynu zabronionego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia oraz rodzaj czynu karalnego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia.

Sąd rodzinny może zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą; zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki przez nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę, że w przypadku, gdy rodzice albo opiekun nieletniego uchylają się od wykonywania środka, o którym mowa, sąd rodzinny może wymierzyć im karę pieniężną w wysokości do 3 tys. zł (art. 19 Ustawy). Ponadto sąd rodzinny może zwrócić się do właściwej instytucji państwowej, samorządowej lub organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, o udzielenie niezbędnej pomocy w celu poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego.

W postępowaniu w sprawie nieletniego stronami są nieletni, rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczę nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego oraz prokurator.

Należy zwrócić uwagę, że nieletniemu przysługują określone prawa, w tym w szczególności:

1. prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy oraz prawo złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu w przypadku, gdy sąd uzna, że udział obrońcy w sprawie jest potrzebny, a nieletni lub jego rodzice albo opiekun nie są w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny lub występują inne, szczególne okoliczności;
2. prawo do składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania;
3. prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania;
4. prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim;
5. prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza języka migowego, jeżeli jest osobą, która potrzebuje wsparcia w tym zakresie.

Postępowanie wykonawcze

Nowe regulacje prawne wprowadziły dosyć duże zmiany w zakresie postępowania wykonawczego, w szczególności zmiany dotyczą nazewnictwa. Ponadto zostały utworzone okręgowe ośrodki wychowawcze, które stanowią ogniwo pośrednie pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi a zakładami poprawczymi.

Ustawodawca wyraźnie określił cele postępowania wykonawczego prowadzonego w stosunku do nieletnich. Wykonywanie środków wychowawczych i środka poprawczego ma na celu wychowanie nieletniego na świadomego swych obowiązków członka społeczeństwa i odbywa się z uwzględnieniem wskazań nauki i doświadczeń pedagogicznych. Jak czytamy w Ustawie, działalność wychowawcza powinna zmierzać przede wszystkim do wszechstronnego rozwoju osobowości i uzdolnień nieletniego oraz do kształtowania i utrwalania w nim społecznie pożądanej postawy i poczucia odpowiedzialności, tak by był on odpowiednio przygotowany do samodzielnego i odpowiedzialnego życia zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Wykonywanie środka leczniczego ma natomiast na celu poprawę stanu zdrowia nieletniego i jego zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym. Wykonywanie środków wychowawczych i środka poprawczego powinno doprowadzić także do prawidłowego spełniania przez rodziców albo opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego. Do wykonywania środków wychowawczych i środka poprawczego można włączyć organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe (art. 88 Ustawy).

Porównując cele postępowania określone w poprzednio obowiązującym stanie prawnym (art. 65 ustawy z 1982 r.), wskazać należy, że resocjalizacja i readaptacja nieletnich, czyli ich wtórne uspołecznienie i przystosowanie

do życia w społeczeństwie w dalszym ciągu stanowi główny cel wykonywania środków wychowawczych i środka poprawczego. Przepis art. 89 ust. 1 Ustawy wprowadza zasadę indywidualizacji, albowiem młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady lecznicze, zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich zapewniają możliwość indywidualnego oddziaływania na nieletnich odpowiednio do ich osobowości i potrzeb. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich mają za zadanie w szczególności zapewnienie nauczania ogólnokształcącego lub zawodowego, działalności kulturalno-oświatowej i sportowej, dostępu do świadczeń zdrowotnych oraz przygotować nieletnich do samodzielnego funkcjonowania w życiu dorosłym zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Warto wyjaśnić, że organem postępowania wykonawczego jest sąd rodzinny, czyli sąd rejonowy. Sąd rodzinny w postępowaniu wykonawczym wykonuje w szczególności środki wychowawcze (art. 7 Ustawy), środek leczniczy (art. 8 Ustawy) oraz środek poprawczy (art. 9 Ustawy). Sąd rodzinny wykonuje również określone orzeczenia zapadłe w postępowaniu karnym na podstawie art. 10 § 4 Kodeksu karnego³ lub art. 5 § 2 Kodeksu karnego skarbowego⁴. Stanowi to wyraz zasady, w świetle której sąd rodzinny wykonuje środki orzeczone względem nieletniego bez względu na sąd, który wydał orzeczenie o zastosowaniu środka wobec nieletniego. Właściwość miejscową sądu rodzinnego ustala się według miejsca zamieszkania nieletniego, a w przypadku trudności w jego ustaleniu – według miejsca pobytu nieletniego w Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli brak i tej podstawy, właściwy jest sąd rodzinny miejsca pierwszego wykazywania przejawów demoralizacji lub miejsca dopuszczenia się pierwszego czynu karalnego przez nieletniego. Środek leczniczy wykonuje natomiast sąd rodzinny, w okręgu którego

znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony.

Sąd rodzinny w toku postępowania wykonawczego ma szczególne uprawnienia. Może on na czas określony odroczyć lub przerwać wykonywanie środków wychowawczych w przypadku choroby nieletniego lub z innych ważnych przyczyn. Ponadto sąd rodzinny może odwołać odroczenie lub przerwę wykonywania środków wychowawczych w przypadku ustania przyczyny, dla której zostały udzielone, lub gdy nieletni nie korzysta z odroczenia lub przerwy w celu, w jakim zostały udzielone, albo rażąco narusza porządek prawny. Sąd rodzinny może zmieniać lub uchylać środki wychowaw-

cze, jeżeli względy wychowawcze lub inne ważne względy za tym przemawiają. Dotyczy to również środków wychowawczych stosowanych w okresie próby. Sąd rodzinny może odstąpić od stosowania środka wychowawczego w przypadku podjęcia przez nieletniego nauki lub pracy. Może on uchylić środek wychowawczy w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, jeżeli ustały przyczyny uzasadniające dalsze stosowanie tego środka. Postanowienie w przedmiocie uchylecia środka wychowawczego albo odstąpienia od stosowania środka wychowawczego może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym, a więc bez udziału stron. Jeżeli w toku wykonywania środ-

ka wychowawczego okaże się, że wobec nieletniego należy zastosować środek leczniczy, sąd rodzinny może przerwać wykonywanie środka wychowawczego i zastosować środek leczniczy. Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu leczniczego sąd rodzinny wykonujący środek leczniczy zawiadamia o tym sąd rodzinny.

Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletnich do ośrodka kuratorskiego oraz o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, jak również nad wykonywaniem umieszczenia nieletnich w policyjnej izbie dziecka, sprawuje sędzia rodzinny

Po prawie 40 latach obowiązywania ustawa z 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich została zastąpiona nowym aktem – Ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Ustawa zaczęła obowiązywać od 1 września 2022 roku. Nowe przepisy mają poprawić skuteczność resocjalizacji nieletnich poprzez intensywniejsze wspieranie ich w walce o powrót do funkcjonowania w społeczeństwie zgodnie z przepisami prawa.

wyznaczony przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład, schronisko lub policyjna izba dziecka. Nadzór ten obejmuje m.in.: kontrolę i ocenę prawidłowości wykonywania orzeczenia; legalności umieszczenia i pobytu nieletnich w ośrodku, zakładzie, schronisku i policyjnej izbie dziecka oraz zwalniania ich; przestrzegania praw nieletnich; zgodności udzielania nagród i stosowania kar lub środków dyscyplinarnych z obowiązującymi w tym zakresie przepisami; prawidłowości dokumentacji dotyczącej nieletnich; przestrzegania ustalonego porządku wewnętrznego; prawidłowości postępowania w przypadku ujawnienia podejrzenia popełnienia czynu zabronionego oraz w innych przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka; umieszczania nieletnich w izbach adaptacyjnych; użycia wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego; zapewnienia nieletniemu warunków bytowych i sanitarnych, opieki zdrowotnej oraz możliwości udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych i rekreacyjnych oraz rozwijania jego aktywności społecznej (art. 143 ust. 1 i 2 Ustawy).

W toku postępowania wykonawczego nieletni jest obowiązany przestrzegać obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia, o czym poucza się nieletniego przy wszczęciu postępowania wykonawczego. Aby cele postępowania wykonawczego zostały osiągnięte, niezbędne jest również, aby rodzice albo opiekun nieletniego są obowiązani przestrzegać obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia oraz uczestniczyć w wykonywaniu wydanego wobec nieletniego orzeczenia, o czym poucza się rodziców albo opiekuna nieletniego przy wszczęciu postępowania wykonawczego.

W toku postępowania wykonawczego nieletniemu przysługują określone uprawnienia. Zgodnie z treścią art. 107 Ustawy nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich ma prawo do:

1. poszanowania godności osobistej;
2. poszanowania prywatności, z ograniczeniami wynikającymi z rodzaju ośrodka, zakładu lub schroniska;
3. ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem i nadużyciem oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa;
4. korzystania z wolności religijnej;

5. dostępu do świadczeń zdrowotnych;
6. ochrony więzi rodzinnych;
7. nauki;
8. zapoznania się z przysługującymi prawami i ciążącymi na nim obowiązkami;
9. dostępu do informacji o obowiązujących w ośrodku, zakładzie lub schronisku statucie lub regulaminie, nagrodach, karach lub środkach dyscyplinarnych;
10. informacji o przebiegu procesu resocjalizacyjnego;
11. kontaktu z członkami rodziny oraz innymi osobami poprzez odwiedziny, korespondencję i korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej;
12. kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem, w ośrodku, zakładzie lub schronisku, bez udziału innych osób;
13. otrzymywania środków pieniężnych i paczek;
14. uzyskania pomocy psychologicznej i pedagogicznej oraz terapeutycznej;
15. przejawiania własnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności;
16. uczestnictwa w zajęciach organizowanych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, a za zgodą dyrektora, również poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem;
17. wyżywienia dostosowanego do potrzeb rozwojowych;
18. odzieży, bielizny, obuwia, materiałów szkolnych i podręczników, sprzętów i środków czystości, w przypadku gdy nie posiada własnych;
19. korzystania z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku;
20. dysponowania środkami pieniężnymi za zgodą dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w sposób określony przez dyrektora;
21. składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa;
22. składania skarg i wniosków.

Zgodnie natomiast z treścią art. 108 Ustawy nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest obowiązany w szczególności do: przestrzegania statutu

lub regulaminu i rozkładu zajęć w ośrodku, zakładzie lub schronisku; przestrzegania zasad bezpieczeństwa; uczestniczenia w procesie resocjalizacji; wykonywania poleceń pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska; odnoszenia się do pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska, nieletnich oraz innych osób z poszanowaniem ich godności; dbania o higienę osobistą i stan zdrowia; dbania o schludny wygląd i kulturę słowa; utrzymywania czystości i porządku w pomieszczeniach, w których przebywa; dbania o rzeczy własne i innych osób, jak również o użytkowany sprzęt; przekazywania do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku na zasadach; poddania się badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej; poddania się kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej; powiadamiania pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska o zagrożeniach dla bezpieczeństwa osób, środowiska, zdrowia, życia lub mienia oraz wykonywania prac porządkowych na rzecz ośrodka, zakładu lub schroniska na zasadach określonych w niniejszej ustawie. Powinien także uzyskać zgodę dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska na czasowe opuszczenie ośrodka, zakładu lub schroniska oraz przestrzegać terminu powrotu.

Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich nie wolno stosować przemocy, w tym wnosić na teren i posiadać na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ani posługiwać się wyrazami lub zwrotami wulgarnymi, obraźliwymi albo gwarą używaną w podkulturach o charakterze przestępczym. Ponadto nie może dokonywać ucieczek oraz udzielać innym pomocy przy ich dokonywaniu ani namawiać innych do nieprzestrzegania statutu lub regulaminu oraz do zachowań agresywnych. Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich nie wolno uczestniczyć w grupach organizowanych bez zgody lub wiedzy dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska. Zakazane jest także wykonywać tatuaży i innych uszkodzeń ciała. Regulacje prawne zakazują

wnoszenia na teren ośrodka, zakładu lub schroniska substancji psychoaktywnych oraz ich używania. Nieletni nie może także posiadać bez zgody dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska przedmiotów służących do łączności, rejestrowania lub odtwarzania informacji (art. 109 Ustawy).

Należy podkreślić, że korzystanie przez nieletniego z przysługujących mu praw nie może naruszać praw innych osób ani zakłócać ustalonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich porządku wewnętrznego.

Nowe kompetencje dyrektora szkoły

Ustawa wprowadziła nowe kompetencje dla dyrektora szkoły. Dyrektor szkoły, do której chodzi nieletni, ma teraz możliwość podjęcia oddziaływań wychowawczych we własnym zakresie, bez konieczności zawiadomiania sądu rodzinnego lub policji o przejawie demoralizacji lub popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego. Jeśli czyn ten nie jest przestępstwem ściganym z urzędu lub przestępstwem skarbowym, dyrektor może sięgnąć po jeden ze środków wychowawczych, takich jak: pouczenie, ostrzeżenie ustne albo ostrzeżenie na piśmie, przeproszenie pokrzywdzonego, przywrócenie stanu poprzedniego, wykonanie określonych prac porządkowych na rzecz szkoły⁵. Może jednak skorzystać z tej możliwości tylko po uzyskaniu stosownej zgody od rodziców albo opiekuna nieletniego oraz samego nieletniego. Jeśli takiej zgody brak, dyrektor powinien zawiadomić sąd rodzinny.

Domy dla nieletniej matki i dziecka

W związku z wejściem w życie Ustawy pojawiły się regulacje prawne dotyczące domów dla nieletniej matki i dziecka. Na podstawie art. 140 Ustawy został wydany akt wykonawczy, tj. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 grudnia 2022 r. w sprawie domów dla matki i dziecka w wyznaczonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (dalej: Rozporządzenie)⁶. Rozporządzenie określa tryb przyjmowania nieletnich matek umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich dzieci do domów dla matki i dziecka oraz warunki pobytu w domach dla matki

i dziecka. Ponadto ustawodawca uregulował sposób organizowania i działania domów dla matki i dziecka i sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek oraz ich dzieci w domach dla matki i dziecka.

Jeżeli chodzi o nowe przepisy, to przyjęcie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka następuje na podstawie pisemnego wniosku nieletniej matki. Do wniosku nieletnia matka dołącza odpis skrócony aktu urodzenia dziecka, zgodę ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska, albo opiekuna prawnego dziecka na umieszczenie dziecka w domu dla matki i dziecka oraz zgodę organu prowadzącego postępowanie na przyjęcie do domu dla matki i dziecka, jeżeli wobec nieletniej matki wykonywany jest środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w ośrodku albo umieszczenia w schronisku. W domach dla matki i dziecka dziecko może przebywać do ukończenia 3 lat, chyba że dobro dziecka i względy wychowawcze lub zdrowotne za tym nie przemawiają.

Wyposażenie domu dla matki i dziecka powinno być jak najbardziej zbliżone do warunków domowych. Zgodnie z treścią § 15 Rozporządzenia w domu dla matki i dziecka znajdują się następujące pomieszczenia: indywidualne pokoje sypialne dla matek i dzieci; sala rekreacyjna dla dzieci; pomieszczenia sanitarne; izba adaptacyjna oraz pomieszczenia gospodarcze.

Do wejścia w życie Ustawy brak było regulacji prawnych⁷, które umożliwiałyby przyjmowanie nieletnich matek z dziećmi. Rzecznik Praw Obywatelskich w 2021 roku zwracał uwagę na ten problem i podkreślał brak przepisów na temat pobytu nieletnich matek z dziećmi w placówkach resocjalizacyjnych⁸. Także działający w Biurze RPO Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur wielokrotnie wskazywał na brak odpowiednich przepisów w sprawie sytuacji osób nieletnich w ciąży oraz nieletnich matek i ich dzieci, przebywających w placówkach resocjalizacyjnych. Na respektowanie życia rodzinnego oraz kwestię ochrony praw dzieci zwraca także uwagę Rada Europy w dokumencie Strategia Rady Europy na rzecz praw dziecka (2016–2021). W jednym z jej punktów mowa jest o tym, że Rada Europy będzie promować implementację standardów w zakresie prawa rodzinnego oraz polityki wspierającej pozytywne rodzicielstwo. W ocenie Rady Europy kluczowe jest zbadanie, jak państwa członkowskie mogą stworzyć lepsze przepisy i procedury, które zapewnią, by najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka było najważniejszą sprawą w podejmowaniu decyzji

w przejmowaniu spod opieki rodzicielskiej, umieszczeniu w pieczęch zastępczych i ponownym łączeniu.

Analiza wprowadzonych rozwiązań prawnych prowadzi do wniosku, że przede wszystkim mają one na celu wspieranie resocjalizacji nieletnich, także na etapie postępowania wykonawczego. Niektóre rozwiązania mogą budzić wątpliwości. Dotyczy to zwłaszcza obligatoryjnego orzeczenia wobec nieletniego środka poprawczego w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym, w przypadku dopuszczenia się przez niego wymienionych w Ustawie czynów karalnych. Istnieje wprawdzie możliwość orzeczenia w tej sytuacji przez sąd rodzinny środka wychowawczego, jeżeli sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego oraz jego postawa i zachowanie uzasadniają przypuszczenie, że środek wychowawczy okaże się skuteczny lub rokuje resocjalizację nieletniego, ale dopiero praktyka stosowania tych przepisów pokaże, czy cele wprowadzenia tej regulacji zostaną osiągnięte. Niewątpliwie koniecznym będzie, po upływie pewnego okresu, dokonanie analizy i przeglądu przyjętych rozwiązań prawnych pod kątem realizacji celów Ustawy. Ocena ta powinna uwzględniać także opinie psychologów dziecięcych oraz pedagogów, a nie tylko prawników.

Przypisy

¹ Zgodnie z treścią art. 10 §4 kodeksu karnego, w stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają.

² W stosunku do sprawcy, który popełnił przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary lub środka karnego stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają (art. 5 § 2 kodeksu karnego skarbowego).

³ Ibidem.

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 grudnia 2022 r. w sprawie domów dla matki i dziecka w wyznaczonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, Dz.U. 2022 poz. 2681.

⁷ Szerzej na ten temat w: I. Lesińska, „Sytuacja nieletnich matek w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Wyniki badania ankietowego”, Warszawa 2022.

⁸ Szerzej na temat stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/brak-przepisow-nt-pobytu-nieletnich-matek-z-dziecmi-w-placowkach-resocjalizacyjnych-narusza>, dostęp z dnia 02.05.2023 r.

⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz.U. z 2022 r., poz. 1700.

⁸ E. Wasieńska, „Odpowiedzialność karna nieletnich w świetle nowej ustawy”, <https://www.lex.pl/odpowiedzialnosc-karna-nieletnich-w-swietle-nowej-ustawy,21331.html>, dostęp z dnia 02.05.2023 r.